

Урок 1

Коробко А.С., учитель біології

Полтавської ЗОШ І - ІІІ ступенів №4

Лобач О.О., завідувачка кафедрою

музики ПНПУ ім. В. Г.Короленка

Тема уроку. Вступ. Біблія, її структура та зміст. Біблія як предмет біблійної історії та християнської етики.

Мета уроку: ознайомити зі змістом понять „Біблія”, «біблійна історія», «християнська етика». Пояснити відмінності християнської та світської етики. Розкрити сутність нового предмету, порівняти його з іншими історичними дисциплінами;
розвивати аналітичні уміння, здатність до порівняння явищ;
викликати цікавість до предмету «Біблійні історії та християнська етика».

Методи і прийоми роботи: розповідь вчителя, бесіда, проблемні запитання, робота з додатковим матеріалом, самостійна робота, словникова робота

Обладнання: Біблія (бажано одна на стіл); ілюстрації відомих картин на біблійну тему; сигнальні картки; портрети відомих учених і митців з їхніми висловами про значущість Біблії; фотографії до розповіді Жорика; плакат «Золоте правило християнської моралі» (слова з Біблії на ньому написані свічкою, щоб вони виявилися під час фарбування); малюнок кошика; відеозапис фрагменту Літургії (винос Євангелія).

Основні поняття: Біблія, біблійна історія, християнська етика, світська етика

Духовна основа уроку: Біблія з грецької означає «книги», зібрання книг, написаних одкровенням Святого Духа через обранців Божих – людей, яких називають святими пророками і святими апостолами. Біблію святі отці, вчителі церкви, богослови ще називали «Книгою життя», «Книгою книг», «Священним писанням». Коли людина з вірою, страхом Божим з благословення священника вивчає Біблію, то вона змінюється в вірі, зростає духовно, наближається до Бога.

Ключ до уроку:

„Біблія – найкраща книга, яку знав
і буде знати світ”

Чарльз Діккенс
(англійський письменник)

Структура уроку

- I. Організаційний момент.
- II. Вступна частина.
- III. Мотивація пізнавальної діяльності.
- IV. Повідомлення та розкриття теми уроку.
- V. Систематизація та узагальнення вивченого.
- VI. Домашнє завдання.

Хід уроку

- I. Організаційний момент.
- II. Вступна частина.

Дорогі діти! Ви стали учнями п'ятого класу. Багато нового чекає на вас у цьому році. Таким є новий предмет „Біблійна історія та християнська етика”. Ми помандруємо з вами у прекрасний світ вічних істин, записаних на сторінках найвідомішої книги світу – Біблії. Вона дасть вам відповіді на важливі питання, допоможе вирішити життєві проблеми, зробить вас кращими, добрішими, навчить спілкуватися з людьми, жити з ними в злагоді та любові, бо через нашу совість – Божий Голос, Господь прагне зробити нас досконалішими.

III. Мотивація пізнавальної діяльності.

Я хочу познайомити вас із вашим ровесником – Жориком та пригодами, які з ним сталися під час літніх канікул. Він сам вам про все розповість.

Драматизація розповіді (бажано, щоб у ній брали участь запрошені учні з іншого класу). Під час розповіді вчитель демонструє фотографії з видами сільського життя.

Однокласники зовуть мене Жориком, після фільму „Москва сльозам не вірить» – Гошою, Гогою. Сусідка баба Настя, каже на мене „ундер кін”. За склянкою чаю бабуся розповіла їй про мою перемогу на обласному конкурсі юних математиків та призові місця в шкільній олімпіаді.

Але понад усе я люблю свій комп'ютер. Коли блукаю по Інтернеті забуваю про їжу, сон – навколишній світ перестає для мене існувати. Одного разу, коли всі мої домашні поїхали на дачу, я так захопився, що отямився на світанку, коли грюкнув контейнером сміттевоз.

Настало літо і на сімейній раді вирішили мене ізолювати від цивілізації тобто мого найкращого друга – комп'ютера. Місцем „заслання” стало далеке село біля лісу, де працював єгерем мій дідусь – бабусин брат. Ось туди і доставив мене батько з повним рюкзаком літератури, згідно літніх завдань мовників. Вчитель математики нагородив мене ще й збірником ускладнених завдань із математики.

Сказати, який жах мене охопив, коли побачив замість джакузі залізне корито, а теплого туалету – обгороджену дірку, нічого не сказати. О, це ще не всі були ознаки відсутності цивілізації. У дідуся виявився чорно-білий телевізор, який він не вмикав уже кілька років.

Перші дні я знайомився з господарством, витягав воду з криниці, годував коня. Він так лоскотно брав хліб із моїх долонь. За кілька днів ми стали друзями. Я йому розповідав всілякі історії з шкільного життя. Моє серце завмирало, коли він дивився на мене величезними очима з довгими віями.

Та за тиждень мені все набридло. Стоси книг для літнього читання припали пилом незайманого спокою. Орлику теж надокучили мої теревені, він більше захоплювався вівсом у торбинці.

Вирішив я подивитися телевизор, бо дуже вже скучив за голубим екраном. Після другої спроби, коли я поторсав всі лампи, стер вікову пиляку, він нарешті запрацював. Знайшов улюблений спортивний канал. Спробував запросити дідуся, адже він, як чоловік, теж повинен цікавитися спортом. Він відмовився, пояснив, що має краще за телевизор, з якого про все дізнається. Що це – радіо, може ноутбук? Я тихенько підкрався до дідусевої кімнати і зазирнув у щілинку. Раніше я туди не заходив.

IV. Повідомлення та розкриття теми уроку.

1. Формування в учнів поняття «Біблія».

Дідусь сидів за столом, а перед ним лежала величезна старовинна книга. У кутку, під рушником висіли якісь портрети, пізніше я дізнався, що це ікони. Почувши моє шарудіння, дідусь посміхнувся і запросив мене зайти в кімнату:

- Ось що замінює мені телевизор. Це, Георгію, – Біблія, Слово Бога до людини
- Що означає ця назва?
- „Біблос" із грецької перекладається як „книги", бо складається вона з багатьох книг. Це ціла бібліотека. Має 2 основних розділи – Старий Заповіт (50 книг) і Новий Заповіт (27 книг). Автором Біблії є Бог.

- Як це зрозуміти Старий, Новий Заповіт?

Учитель: Можливо ви, діти, поясните Жорикові? (*учні згадують все, що вони знають або чули про Біблію, знайомляться з її змістом*).

Дідусь узагальнює: У Старому Заповіті описано події про створення світу, історію ізраїльського народу, Псалми, притчі Соломона. А в Новому Заповіті розповідається про народження Ісуса Христа, його земне життя, життя його учнів – апостолів. Включає чотири Євангелія, Діяння Святих Апостолів, Послання Святих Апостолів, пророчу книгу – Одкровення.

Жорик: Дідусю, я вважав, що релігія, віра в Бога призначені для не зовсім грамотних людей. А мені бабуся говорила, що ти закінчив два інститути.

- Георгію, як ти вважаєш, Менделєєв, Дарвін, Ломоносов, Ньютон, Вавілов, Пирогов, Павлов, Пушкін, Гоголь були малограмотними людьми? Вони всі вірили в Бога. Знайдіть у своїх конвертах на парті вислови відомих учених і прочитайте їх «про себе» (*діти виконують завдання*).

Біблія – джерело знань для християн всього світу. Вона повністю або частково перекладена на 2377 мов світу, видана 422 мовами (*записати цифри на дошці*). Біблія – книга життя. Вона містить більше ознак достовірності, ніж вся світська історія. Цю книгу читали мої предки, її передали мені батьки.

- Дідусю, так вона написана іноземною мовою.
- Це церковнослов'янська мова, дарована нам просвітителями слов'янськими Кирилом і Мефодієм. Якщо тобі під силу розв'язувати складні математичні завдання, то з цією мовою ти впораєшся, я тобі допоможу.
- За канікули я встигну її прочитати?
- Любий мій Георгію, цю Книгу християни читають щодня все своє життя, бо в ній закладена мудрість Бога, а вона невичерпна.

Учитель: Діти, а чи у вашій сім'ї є Біблія? Можливо, хтось із вас її читав?

- Зачитайте епіграф на дошці:

„Біблія – найкраща книга, яку знав і буде знати світ".

Ч. Діккенс

2. Біблія у мистецтві.

- Недаремно вона надихала іконописців і художників на створення святих чудотворних ікон, неповторних полотен. Ілюстрації деяких я вам сьогодні пропоную (*демонстрація святих укон, репродукції картин*).

- Чи чули ви такі крилаті вислови?

Учитель читає разом із дітьми вислови, написані на дошці:

- берегти, як зіницю ока;
- нести свій хрест;
- що посієш, те й пожнеш;

- око за око;
- зуб за зуб;
- блудний син.

- Ви здогадалися, з якої Книги вони до нас дійшли? Так, звичайно, з Біблії!

- У православних християн до Біблії ставляться з величезною пошаною. Подивіться фрагмент православної служби в церкві, коли читається Євангеліє (демонстрація відеозапису).

3. Формування в учнів понять «біблійна історія» та «християнська етика».

Учитель: Діти, погляньте на тему уроку, записану на дошці. Дякуючи Жорику та дідуся ми вже познайомилися з ... (Біблією), але ще не знаємо, що таке ... (біблійна історія, християнська етика). Пропоную вам одну з біблійних історій.

Біблійна історія

Ісус Христос ходив із міста в місто, з країни в країну. Він закликав до покаяння та праведного життя. Йому були відкриті гріхи людей, Він бачив їх хвороби та страждання. Ті, хто увірував в Ісуса Христа, одержували зцілення, змінювали своє життя.

Син Божий хотів, щоб люди жили за заповідями Божими, по- християнськи, любили один одного. Одного разу, повчаючи, Він сказав такі слова: „**Тож усе, чого бажаєте, щоб вам чинили люди, те саме чиніть їм і ви ...**” (Євангеліє від Матфея 7, 12). І справді, якщо любиш людей, робиш лише добрі справи, нікого не кривдиш то й люди так само ставляться й до тебе.

- **Що ж таке біблійна історія?** Це в доступній формі пересказане оповідання з Біблії, яке повідомляє про життя та страждання Ісуса Христа, події тих далеких часів, вчинки людей дохристиянського та християнського періодів, які допомагають нам правильно оцінити й вирішити різні життєві ситуації.

Поміркуймо разом.

- Що станеться з людиною, яка не дотримується правил дорожнього руху?

- А якщо не виконує закони...

... правила й норми людського життя... (діти наводять відповідні приклади, вчитель нагадує ситуації, що сталися в місті, школі, класному колективі).

Учитель робить висновок, що порушник матиме величезні проблеми зі здоров'ям і правоохоронними органами.

- Як же чинити, щоб не мати таких проблем? Цьому нас учить **етика** – наука про мораль (вчитель поступово, у ході діалогу з дітьми малює на дошці таблицю або схему). Але етика буває християнська і світська.

Світська етика – це наука про мораль, зовнішні норми та правила поведінки людини. Вони осмислені та записані людьми. У кожного є своя думка, яку він обстоює, обґрунтовує, доводить іншим її правильність, тому правила світської етики постійно змінюються. На них також впливають національні традиції, культура. Наприклад, в Україні до батьків завжди зверталися на «Ви», а в Росії – на «Ти». Світська етика розробляє та пропонує суспільству етикет. Яке слово воно вам нагадує? (етикетка – ярлик) Етикет регулює зовнішні прояви людських взаємин – форми звернення до іншого та вітання з ним, норми поведінки та одягу в громадських місцях. Наведіть приклади дотримання або порушення етикету (учні коротко висловлюються).

Але існує ще й **християнська етика** – це вчення про правила, норми людського життя, християнські цінності, даровані Богом і записані в Біблії. **Дві основні заповіді, які нам дав Господь Ісус Христос, нас навчають Любити Бога і ближнього свого. Із них витікає головне правило християнської етики.** Головним правилом християнської етики є такі слова... (учитель розгортає перед дітьми плакат, на якому нічого не написано, щоб викликати здивування учнів, витримує паузу, а потім голубою фарбою замальовує плакат і на ньому виступають слова „Тож усе, чого бажаєте, щоб вам чинили люди, те саме чиніть їм і ви ...”). **Учні разом із учителем хором читають золоте правило).** Саме ці слова Ісуса Христа, почуті вами в біблійній історії, є основою **християнської етики.** В житті, головне правило християнської етики, заповідане Богом має бути написано в серці кожної людини, бо це внутрішня, а не зовнішня норма

ставлення до людини. Правила та норми християнської етики ніколи не змінюються, вони вічні; не залежать від національних культурних традицій, тому вселенські.

ЕТИКА	
Християнська етика	Світська етика
Заповідана Богом	Створена людьми
Вічні цінності	Цінності, що змінюються
Вселенські цінності	Національні цінності

- **Учитель:** Давайте ще раз узагальнимо, чим різняться світська та християнська етика. Так, головна відмінність у тому, що світська етика – це точка зору людей про правила життя, поведінку, стосунки, а християнська етика ґрунтується на заповідях, заповіданих Богом і записаних у Біблії.

V. Систематизація та узагальнення вивченого.

Книга Книг

С.Рачинець

*Є чимало в мене книг, все дізнатись можна з них;
Де зимують журавлі, що зростає на землі,
Хто з криниці воду п'є, семибарвно виграє...
Та найкраща з-поміж них є у мене Книга Книг.
Вчить вона, як день при дні бути доброму мені,
Жити правдою Христа, щоб дітям Його я став,
Славив Господа Творця...
Книга всім потрібна ця,
Я по ній сьогодні вчусь – дав її мені дідусь.
Як же звати Книгу Книг? Запитання це для тих,
Хто бажає так, як я, Боже славити ім'я.*

- Доведіть, що Біблія – найкраща книга, яку знав і буде знати світ (декілька дітей вголос зачитують вислови відомих митців і учених).

- Навіщо людині вивчати Біблію?
- Яка наука вивчає мораль?
- Що таке етикет?

Закінчи речення.

Біблія – це ...

Вона складається з двох частин – це ...

Про Ісуса Христа, розповідається в ...

Християнська етика – вчення про правила та норми життя людини, заповідані ...

Висновок.

Сьогодні ми зробили перший крок у світ християнської етики. Дізналися про існування Слова Божого – Біблію. Вона допоможе нам зрозуміти, що є добро, а що зло, вкаже християнський шлях у житті, підтримає нас на цьому шляху. Наступний урок відповідь нам на головне питання – як утворився світ. Допоможуть нам нові знайомі – Жорик та його дідусь.

VI. Домашнє завдання.

Намалюй та зафарбуй плоди для кошика. На зворотному боці напиши запитання, які міг би поставити твій одноліток Жорик своєму дідусеві.

Запитай батьків, чи є у вас удома Біблія? Якщо немає, знайди її у друзів або родичів, ознайомся з її змістом. Прочитай, які книги входять до Старого та Нового Заповітів.

Додаток до уроку:

Вислови учених і митців

(кожне з них можна поділити на декілька закінчених фраз)

«...щиро зізнаюся в тому, що мені невідомо ... у всьому світі жодної людини, яка б могла писати й говорити з більшим мистецтвом і талантом, ніж рибалки й митарі, які написали Євангеліє. Я маю стверджувати, що ніхто не в змозі написати хоча б подібне євангельському оповідання, котре було б таким простим і в той же час високим, таким свіжим, тремтливим, мав такий могутній вплив на душу, який не слабшає впродовж багатьох століть, яким є для нас кожне окреме, навіть незначне, євангельське повідомлення про страждання й смерть Ісуса Христа» (Дені Дідро, філософ-енциклопедист)

«Я вірю в Бога як в Особистість і по совісті можу сказати, що жодної хвилини мого життя я не був атеїстом» (Альберт Ейнштейн).

«Святе Письмо не може ні говорити неправди, ні помилятися; висловлювання його абсолютні та істинні» (Галілео Галілей, італійський фізик, астроном).

«Я думаю, що ми ніколи не дамо народу нічого кращого за Писання.. Його смак стає зрозумілим, коли починаєш читати Писання, тому що в ньому знаходиш все людське життя. Релігія створила мистецтво і літературу... Поезія Біблії особливо доступна для чистої уяви. Мої діти будуть читати разом зі мною Біблію в оригіналі. Біблія – всевітня» (О.С. Пушкін)

«... що ж то за книга Святе Писання, яке чудо і яка сила, подаються ним людині! Загибель народові без Слова Божого, бо жагає душа його Слова і усілякого прекрасного сприймання» (Ф. Достоевський, письменник).

«Вищого за те не вигадати, що є в Євангелії. Скільки разів відмовлялося від нього людство і скільки разів поверталось знов. ... підтверджуючи досвідом подій істину кожного його слова. Вічне, воно вкорінюється глибше й глибше, як дерева, що хитаються вітром, пускають глибше й глибше свої корені» (М. В. Гоголь).

«Той, хто не хоче чути шепіт вічності, буде слухати його громи» (Є. Трубецької, філософ).

«У наш час, коли все перевернуто, необхідно подивитися безпристрасними очима на ті істини, котрі для всього послуговуються основою і заперечення яких зробило це загальне руйнування, що загрожує здичавінням людському суспільству» (В. Жуковський, поет).

«Олександр Македонський, Август Цезар, Карл Великий і я сам заснували величезні імперії. На якій основі відбулися ці творіння наших геніїв? На основі насилля. Один лише Ісус Христос заснував Свою імперію любов'ю» (Наполеон Бонапарт, імператор Франції).

«Євангеліє я читав багато і з любов'ю... Я читав без усілякого керівництва, не все розумів, але відчував справжню і глибоку повагу до того, що читаю» (О. Герцен, письменник).

«Земну науку треба зрозуміти, щоб полюбити, а Божественну треба полюбити, щоб зрозуміти» (Б. Паскаль, філософ і математик).

«Є книга, в якій сказано все, все вирішено, після якої ні в чому немає сумніву, книга безсмертна, свята, книга вічної істини, вічного життя – Євангеліє. Увесь прогрес людства, всі успіхи в науках, у філософії полягають лише у великому проникненні в таємну глибину цієї Божественної Книги» (В. Белинський).

«Коли релігія і наука сповідують віру Бога, перша ставить його на початку, друга – в кінці всіх думок. Релігія і наука ніскільки не виключають одна одну» (Макс Планк, фізик).

«Нехай світ розвивається, скільки йому завгодно, нехай всі галузі людського дослідження й знання розкриваються до вищого ступеня, ніщо не може замінити Біблію, вона – основа усілякої освіти і усілякого розвитку!» (В. Гете, філософ, поет, учений).

«Творець дав роду людському дві книги. В одній показав Свою велич, в іншій – Свою волю. Перша – це світ, що ми бачимо. Їм створений, щоб людина, яка бачить безмежність, красу і стрункість Його творінь, визнав Божественну могутність... Друга книга – Святе Писання. У ній показане благословення Творця на наше спасіння» (М. Ломоносов, вчений).

«Я не можу чути без відрази жодного натяку про відсутність творчого плану і творчої доцільності у світобудові, а тому існування Верховного Розуму, а звідси й Верховної Творчої Волі, я вважаю необхідною й неминучою вимогою власного розуму. Так, якщо б я і хотів тепер не визнавати існування Бога, то не міг би цього зробити, не збожеволівши» (М. Пирогов, лікар, учений).

«У порівнянні з Біблією всі книги людські є малими планетами, які своє світло і блиск отримують від Сонця» (Роберт Бойль, англійський хімік, фізик).

«Чи можемо ми сказати, що євангельська історія є винахід? Такі речі, мій улюблений друже, не винахід, і історія Сократа менш достовірна, ніж історія Ісуса Христа... Юдейські письменники не здатні були б винайти ні такого тону, ні такої моральності. Євангеліє несе в собі такі високі, дивовижні та неосяжні сліди мудрості, що винахідник заслуговував би більшого здивування, ніж герой» (Ж.-Ж. Руссо, філософ, письменник, композитор).

«Є книга, в якій кожне слово витлумачено, пояснено, проповідано в усіх кінцях землі, прийнятне до усіляких обставин життя і подій світу; з якої не можна повторити жодного вислову, котрого б не знали всі напам'ять, котре б не було вже прислів'ям народів...

Книга ця називається Євангелієм – і така її вічно нова чарівність, що якщо ми, насичені світом і тугою, випадково відкриємо її, то вже не в змозі заперечувати її солодкий потяг» (О. Пушкін, поет).

Притча

У давнину до мудреця звернувся один чоловік:

– І навіщо ти, не перестаючи, читаєш книги, у яких ідеться про Бога й постійні обов'язки людини перед Ним?

– А навіщо ти збираєшся сьогодні обідати, адже ти вже поснідав і вчора добряче поїв?

– Ну, як?... Для того, щоб жити..., – здивовано промовив чоловік.

– І я читаю також для того, щоб жити, бо їжі потребує не тільки тіло, а й душа, поживою ж для неї є Боже Слово, Святе Письмо.

Література

1. Основи християнської етики 5 клас: Навчальний посібник.- Свято - Успенська Почаївська Лавра, 2009.
2. Закон Божий.-Полтавська єпархія, 2000.
3. Закон Божий.- Типографія преп.Іова Почаївського.Джондарвіль, 1987.
4. Библия в рассказах для детей .- 2-е изд.- М.: Издательство Московской Патриархии, 2010.
5. Непознанный мир веры. – М. : Изд-во Сретенского монастыря, 2007. – 348 с.

Урок 2

Коробко А.С., учитель біології

Тема уроку. Світ як Боже творіння. Премудрість Творця. Біблійний опис створення світу. Проблеми захисту світу як Божого творіння.

Мета уроку: ознайомити дітей з етапами формування світу як Божого творіння, розкрити премудрість Творця спонукати до роздумів про духовні основи захисту людини; розвивати в учнів потребу вивчати та захищати світ Божих створінь, сприяти життєвій безпеці та збереженню тривалості життя на землі, прагнення вирішувати проблеми, що стоять сьогодні перед людиною; виховувати любов, милосердя, повагу як основу духовного захисту людей та живих істот, створених Богом.

Методи і прийоми роботи: розповідь вчителя, бесіда, проблемні запитання, робота з додатковим матеріалом, робота в групах.

Обладнання: Біблія (Бут. 1–2, 6), ілюстрації, які зображують етапи Божого творіння, наочності з охорони довкілля, зображення ікон, картин на біблійну тематику.

Основні поняття: Творець, етапи (дні) створення світу, матеріальний та нематеріальний світ.

Духовна основа уроку: Бог є творцем світу видимого і невидимого. Він творив світ з любов'ю, премудро. Жодна з гіпотез, які зараз існують у світі (про його створення) не є і не може бути такою послідовною і беззаперечною, як біблейська. Тому коли ми довіряємо Господу, віруємо в Нього, виконуємо Його заповіді – ми слухняні діти нашого Отця Небесного. А за послух, як відомо, завжди буде нагорода. Нагорода від Бога – це спасіння душі.

Ключ до уроку:

«Чим більше я займаюся вивченням природи, тим більше я зупиняюся у благоговійному здивуванні перед справами Творця».

Л. Пастер (вчений-мікробіолог)

Структура уроку

- I. Організаційний момент.
- II. Перевірка домашнього завдання.
  1. Опитування
  2. Практичне завдання
- III. Вступна частина. Підготовка учнів до сприйняття теми.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Мотивація навчальної діяльності.
- VI. Розкриття теми уроку.
- VII. Узагальнення та систематизація вивченого на уроці.
- VIII. Повідомлення домашнього завдання.

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Перевірка домашнього завдання.

1. Опитування

- Чи ознайомилися ви зі змістом Біблії?
- З яких частин і книг вона складається?(Старий та Новий Завіт)
- Хто автор Біблії? (Бог)

- Чому Біблію вважають найголовнішою книгою?

2. Практичне завдання

Пропоную наповнити кошик намальованими вами вдома плодами. А на запитання, на них написаних, будемо шукати відповіді разом з Жориком та дідусем.

III. Вступна частина. Підготовка учнів до сприйняття теми.

Учитель: Любі діти! Я з нетерпінням чекала зустрічі з вами, бо хочу розповісти про ще один день із життя Жорика, вашого однолітка. Жорик доклав багато зусиль, щоб умовити дідуся взяти його із собою на роботу до лісу. Ви, мабуть, пам'ятаєте, що дідусь його був егерем.

На світанку вирушили в дорогу. Йому було не зрозуміле побажання бабусі, сказане біля хвіртки: «Ангела-хранителя вам в дорозі». Дідусь пообіцяв пояснити значення цих слів пізніше.

– А зараз мовчки йди, уважно оглядай все навколо і послухай мою розповідь.

Батько накреслив на грядці свого городу три початкові букви імені свого сина і засипав ці борозенки насінням салату. Днів десять по тому хлопчик, здивований, прибіг до батька і повідомив, що його ім'я виросло на грядці. Батько посміхнувся і зробив вигляд, що не вірить у таке чудо.

Тоді дитина стала наполягати, щоб батько пішов на город і переконався у цьому сам. Батько погодився і, прийшовши на грядки, сказав:

-Це звичайна випадковість.

Хлопчик задумався. «Як же це ні з того ні з сього виросло моє ім'я? - розмірковував він. - Хто-небудь це неодмінно влаштував, тільки я не знаю, хто і як». Користуючись таким випадком, батько сказав синові:

-Ти правий, це не могло відбутися само по собі. От так-то й увесь світ, що ти бачиш, не міг утворитися сам по собі, якби його не створив Бог, Якого ми тому і називаємо Творцем не тільки землі, але й неба.

IV. Повідомлення теми уроку.

Діти, сьогодні ми будемо говорити з вами про створення світу. Тема нашого уроку: «Світ як Боже творіння. Премудрість Творця. Біблійний опис створення світу. Проблеми захисту світу як Божого творіння».

V. Мотивація навчальної діяльності.

Ця тема є надзвичайно важливою. Уявіть собі, ви купили якусь річ і не знаєте, за яким принципом вона працює, як нею користуватися, як її ремонтувати. А як можна жити у світі, не знаючи, як він створився, які причини його руйнування.

А допоможуть нам у цьому дідусь із Жориком.

VI. Розкриття теми уроку.

1. Розповідь учителя

– Чи помічав ти, Георгію, як розумно і досконало створено нашу планету і все, що на ній є? Взяти хоча б комариків, які нам докучають. Вони мають будову набагато складнішу, аніж найсучасніший комп'ютер.

– А хто це все створив, дідусю?

– Творцем світу, що нас оточує, є Бог.

Книга Буття Старого Заповіту розповідає про послідовність створення світу. Виділяють кілька етапів цього процесу. В Біблії ці проміжки часу називають «днями», але не можна плутати їх з відомою нам добою. На думку відомого богослова Серафима (Роуза): "Шість днів творення – не природний процес; вони те, що відбулося раніше, ніж почалися всі світові природні процеси. ... вони чудові й не вписуються в природні закони, що керують світом, що ми бачимо сьогодні" (учитель у ході розповіді заповнює таблицю 1).

Таблиця 1

Етапи створення світу	Що було створено, як змінився світ
перший день	
другий день	
третій день	
четвертий день	
п'ятий день	
шостий день	

Спочатку Бог створив небо – духовний (нематеріальний) невидимий світ та ангелів. Усі ангели спочатку були добрими. Серед них був найрозумніший, найкмітливіший – Денниця. Господь дав йому багато дарів: і розум, і вроду. Він возгордився, що нічим не гірший Творця, і почав підмовляти інших ангелів слухатись його, а не Бога. Через гордість частина ангелів відпала від Бога, а що без Нього може бути хорошого? І стали злими, заздрісними. За повелінням Божим ангельські сили на чолі з архангелом Михаїлом скинули їх із неба.

– Діти, подивіться, як це передано в іконописі та образотворчому мистецтві.

1. Рафаель. Архангел Михаїл поразяє диявола. 1518. Лувр
2. Віктор Васнецов. Архангел Михаїл. 1915.
3. Ігор Шуршаков. Архангел Михаїл, попираючий сатану. 2009.

Через добрих ангелів Бог сповіщає людям свою волю. Кожній людині при Хрещенні Бог дає ангела-хранителя, який охороняє людину впродовж її земного життя. А злі ангели – біси, що відмовилися виконувати волю Бога, спокушають людей робити негарні вчинки - грішити, щоб погубити їхні душі.

Після невидимого світу Бог створив видимий (матеріальний) світ – видиме небо, землю та все, що на ній.

В перший день було створено світло: «Нехай буде світло!». З цього часу існує день та ніч.

На другий день Бог створив твердь – видиме небо.

Тво,

і

На третій день Бог створив сушу і назвав її землею, а зібрану воду – морем. Повелів землі прорости зелень, траву, дерева.

На четвертий день за велінням Божим засяяли світила небесні: сонце, місяць, зірки.

На п'ятий день створені істоти у воді та птахи. Гігантські рослини поглинали вуглекислий газ, утворилась атмосфера, необхідна для живих істот.

На шостий день Бог створив тварин, які живуть на землі, і людину, що є вінцем творіння.

Учитель: Діти, а як ви гадаєте, чому Бог останньою створив людину?
Послухаймо, що скаже дідусь.

– Бог – Отець наш небесний, як люблячий батько, підготував усе необхідне для життя людини і доручив їй бути господарями всього.

На сьомий день Бог спочив від своїх справ і назвав його «днем спокою». Заповів, щоб люди теж у цей день спочивали від земних турбот і присвятили його служінню Богу.

– Дідусю, а як же Бог творив усе?

– Бог творив усе словом. Сила Його слова така велика, що народжує лише промовлянням.

– Оце так!

– Вдумайся, внучку, яка велика сила слова. Здатність говорити має лише людина. І тут Господь проявив любов і довіру до людини. Вчені говорять по те, що слово може матеріалізуватися.

– Це як?

– Щось сказав, а воно вже і здійснилося.

Учитель: В раю, куди Господь поселив Адама і Єву, була повна гармонія. Звірі служили людям і слухалися їх в усьому.

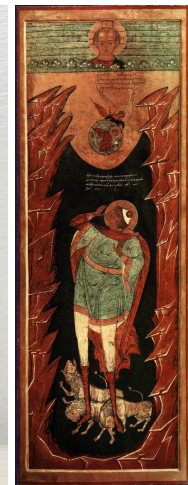
Після гріхопадіння порушилася природа самої людини і гармонія у світі. Звірі почали нападати на слабших, повстали і проти людини. Але людей, які догоджали Богові своїм життям, звірі не чіпали, а навіть служили їм. Так було з пророком Божим Даниїлом. Давайте познайомимося з історією про нього.

Даниїл — біблійний старозавітний пророк. Жив за царювання Дарія і за царювання Кира Перського. Суть історії пророка Даниїла така: перський цар Дарій полюбив Даниїла і зробив його одним із трьох головних начальників у своєму царстві. Інші ж вельможі заздрили Даниїлові і вирішили погубити його. Вони звели наклеп на Даниїла і цар звелів кинути Даниїла до левів. На другий день, рано-вранці, цар поспішив до рову і голосно запитав: "Даниїле, рабе Бога живого! Бог твій, Якому ти незмінно служиш, чому ж не врятував тебе від левів?" Даниїл відповів йому з рову: "Царю! Бог мій послав Свого ангела закрити пащі левів, бо я виявився чистим перед Ним, і перед тобою, царю, я не вчинив злочину". Тоді цар звелів витягти Даниїла з рову, а туди кинути тих, хто звів наклеп. І не встигли вони торкнутися землі, як леви схопили і розірвали їх. Після цього цар Дарій написав наказ: "Мною дається повеління, щоб у всякій області царства мого тремтіли і благоговіли перед Богом Даниїловим, тому що Він є Бог живий і присносущний, і Царство Його непохитне, і володіння Його вічне".
(Учитель демонструє зображення пророка та коментує)

1. Мікеланджело. Фреска з зображенням пророка Даниїла в Сикстинській капелі.
2. Відповідь Даниїла цареві. Картина Брітона Рів'єра.

Міський музей м. Манчестер

1. Святий пророк Даниїл. Ікона XV ст. м. Новгород
2. Ікона. Пророк Даниїл
3. Пророк Даниїл в рові левовім. Бокові двері іконостасу 17 ст. Поволжя
4. Св. Пророк Даниїл

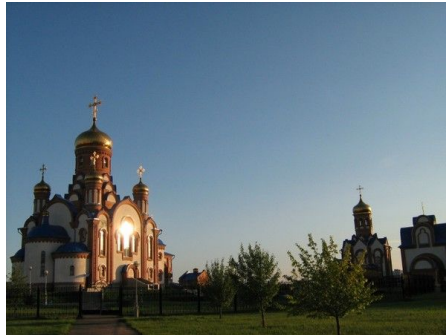
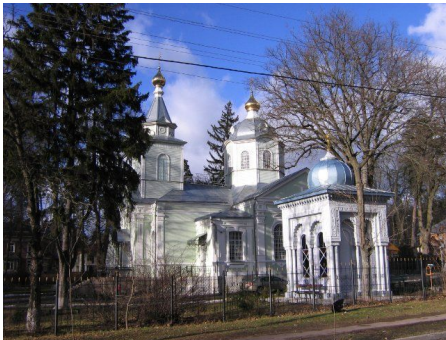
У 18 столітті в м. Сарові жив святий преподобний Серафим. До нього з лісних хащів приходив ведмідь, якому преподобний давав їжу зі своїх рук. Звір охоче приймав її, не завдаючи шкоди. Цей випадок зафіксовано в описі його життя та на іконах. (Учитель демонструє зображення святого, може продемонструвати учням мультфільм на 8 хвилин про нього <http://rutube.ru/tracks/2712238.html?v=e1f4414a4c5261174a473fa534eaa14c>).

2. Перегляд мультфільму.

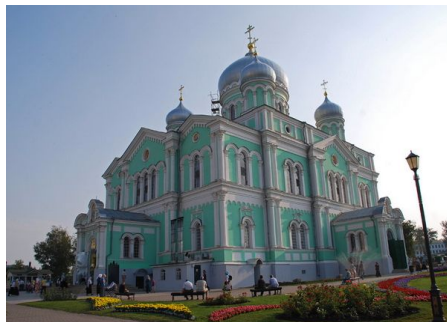
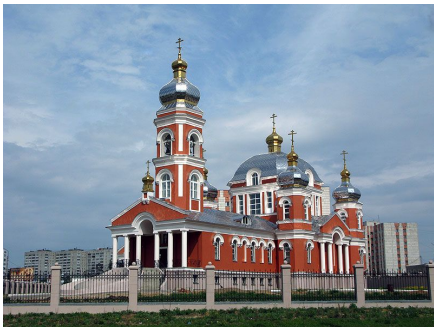
Учитель: Давайте познайомимося з храмовим мистецтвом, а зокрема із храмами на честь цього святого.

3. Перегляд зображень храмів.

1

2

3

4

1. Храм прп. Серафима Саровського (Пуща-Водиця Київської обл.)
2. Храм прп. Серафима Саровського (м. Зеленогорськ Красноярського краю)
3. Храм прп. Серафима Саровського (м. Казань, АР Татарстан)
4. Свято-Троїцький собор, в якому знаходяться мощі преподобного (Серафимо-Дивєєвський монастир, Росія)

4. Поміркуємо разом.

- Що ми відчуваємо, споглядаючи світ, створений Богом?
- Як ми повинні до нього ставитися?
- А як треба ставитися до того, Хто все так премудро створив? (бути вдячним, прославляти, молитися до Нього).
- Для чого потрібно людині вивчати навколишній світ? (щоб не заподіяти шкоди, вміло користуватися тим, що дав нам Творець).
- Для чого Господь створив скільки трав? Про які лікувальні властивості їх ти знаєш?
- Які проблеми навколишнього середовища ви можете назвати? (Зникнення рідкісних видів тварин та рослин, забруднення навколишнього середовища, зміна клімату, війни, стихійні лиха...)
- Як ви гадаєте, що є причиною цих проблем? (Людина, її споживацьке ставлення до оточуючого, порушення гармонії, встановленої Творцем).
- Діти, ми вже чули сьогодні про велику силу слова. Виявляється, погані слова також впливають на самопочуття людей і стан усієї планети. Особливої, так би мовити, шкоди завдають нецензурні слова. Вони руйнують духовне здоров'я людини.
- Знищення тварин, комах, дерев, квітів, шкода, заподіяна сусідському собачці, відлунюється у всесвіті, бо це гріх. Я згадую розповідь із життя однієї людини. У дитинстві вона хотіла перевірити, чому в ката світяться очі, проколовши їх голкою, та мама вчасно зупинила цю цікавість. Коли цей чоловік підріс, з ним ледве не сталася трагедія. Він ледве не наткнувся на штир і не залишився без очей. І тоді він згадав про своє бажання в дитячі роки, від здійснення якого його зупинила мама. А зараз пропоную прослухати поезію Д. Павличка та поміркувати над її змістом.

5. Літературна хвилинка.

Яблуко

*На галузці яблуко висіло;
Каменем я кинув – перебив
Гілочку, аж серце заболіло.
І навіщо я таке зробив?*

*Не подумав. Лютий недотепа.
За добро я розплатився злом.
І стоїть коло дороги щена,
Наче птах з підстреленим крилом.*

*Яблунько моя зеленокрила,
Може, ти й заплакала тихцем.
Ти для мене яблуко вродила,
Я ж у тебе кинув камінцем!*

*Засихає перебита галузь
І в душі горить, немов батіг
Совісті, а яблуко зосталось –
Мій важкий, хоч недостиглий гріх.*

(Д. Павличко)

6. Бесіда за змістом поезії:

- Який вчинок здійснив хлопчик?
- Як він ставиться до цього?
- До якого висновку спонукає нас цей твір?

(Можна запропонувати учням попрацювати над уривками з оповідання А. Дрофаня «Роман Курочка», дати їм початок, запропонувати висловити власну версію закінчення, а потім зачитати кінцівку, обговорити оповідання. Уривки з твору подаємо в додатку)

7. Робота в групах. Банк ідей розв'язання проблем захисту світу.

Слово вчителя. Цікаві ідеї були у вас. На уроках християнської етики ми повинні з'ясувати духовні основи захисту людини. Як ви гадаєте, які вони? Православні християни стверджують, що це, перш за все, дотримання заповідей Божих, накладання на себе хресного знамення, освячення своїх помешкань, молитва, Таїнства Сповіді та Причастя.

Треба пам'ятати, що духовної шкоди людині завдають захоплення магією, астрологією, гаданням тощо. Це все зв'язок із тими, кого архангел Михаїл скинув з неба, це недовіра Богові. Хотілося б звернути вашу увагу, діти, і на шкідливість захоплення комп'ютером. Занурення у віртуальний світ наносить шкоду духовному і психічному здоров'ю дитини, віддаляє від реальності.

VII. Узагальнення та систематизація вивченого на уроці.

- Хто є Творцем людини та оточуючого світу?
- За скільки етапів (днів) відбувався процес творення світу?
- Як Господь творив світ?
- Чому деякі ангели були скинуті з неба?
- Які основи духовного захисту людей?
- Що найбільше вразило тебе на уроці?
- Хто з вас, діти, пояснить побажання бабусі «Ангела-хранителя вам у дорозі»? Жорик чекає від вас відповіді.

VIII. Повідомлення домашнього завдання.

- Відтвори етапи створення світу в малюнках.
- Подумай, про що б ти хотів запитати в Георгієвого дідуся з теми попереднього уроку?
- Уяви, якби звірі говорили...

Додаток до уроку

Уривки з оповідання А. Дрофаня «Роман Курочка»

На крутому березі Дністра стоїть невелике село Берізки. У тих Берізках і живе учень п'ятого класу Роман Курочка. Хлопець він на вигляд не дуже показний: невисокий, кирпатий...

Роман був найменшим у класі. Вийдуть учні на фізкультуру, вишикуються в одну лінію, плече до плеча, то Курочка найостанніший.

Перетуда не давав бідному курочці спокою. Високий, здоровий, він, бувало, штовхне хлопця в плече:

– Ти, Романе, навіть не курочка, а справжнісіньке курча.

Пасли якомсь школярі своїх лошат на березі Дністра. Поскакав у воду жеребчик Перегуди. Та чи то спіткнувся, чи то пупом за щось зачепився, тільки школярі побачили, як він раптом упав. Хотів було схопитися на ноги, але захлинувся водою і течія понесла його.

Перетуда по коліна заскочив у воду, злякано покликав:

– Кось-кось...Кось-кось...

Жеребчик повернув голову, блиснув великими сизими очима, тихо, жалібно заіржав: «Ігі-гі-гі-і-і...»

Коні плавають добре, і жеребчик, навіть і сплутаний, все ж дістався б до берега. Підхоплений течією, він і справді уже плив поволі, повертаючи на голос свого хазяїна, який біг берегом та все кричав:

– Кось-кось...Кось-кось...

Але раптом течія понесла жеребчика прямо на старий млин. Школярі побачили, як лоша зачепилося за стальний трос, до якого був прип'ятий млин, і почало тонуть.

Кінцівка оповідання:

Перегуда, переляканий, незграбно розставивши руки і розгублено оглядаючись, крізь сльози закричав:

– Же-реб-чик тоне-е-е... До-по-мо-жіть...

Роман у той час якраз порався біля свого човна. Почувши крик, він як стріла метнувся до старого млина. На бігу зрозумівши, в чому справа, Роман миттю скинув штани та сорочку і кинувся у воду. Та зразу ж повернувся назад, витяг з кишені штанив свій складний ніжик.

За хвилину він, вимахуючи руками, уже підпливав до лошаги. На якусь мить зупинився. Потому його білява, вигоріла на сонці голова зникла під водою.

Як довго не випірнає Роман! Нарешті, збиваючи навколо бризки, він шумно вискочив на поверхню, але в ту ж мить вдруге зник.

Та ось жеребчика нібито хто виштовхнув з води. І зараз же випірнув Роман. Перегуда, увібравши голову в плечі, винувато переступав з ноги на ногу і, дивлячись кудись у землю, ледь чутно мимрив:

– Спасибі тобі, Ромцю... Я...я...цього не забуду...Спасибі...

Використана література

1. Ганаго Б. Будем как дети. - Минск : Белорусский экзархат, 2005. С. 7-53.
2. Біблійна історія та християнська етика : програма для загальноосвітніх закладів. 1-11 класи. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2011. – 132 с.
3. Дрофань Анатолій. Загадка старої дзвіниці. – К. : Веселка, 1989. – С. 475-478.
4. Закон Божий. – Полтава : Полтавська єпархія, 2000.
5. Иеромонах Серафим Роуз. Православное понимание книги Бытия. Братство. – М. : Российское отделение Валаамского Общества Америки, 1998.
6. Кучма Л.Є., Логіна О.П. Зошит з християнської етики. 5 клас : навчальне видання / Л.Є. Кучма, О.П. Логіна. – Тернопіль : Мальва ОСО, 2008. – 72 с.
7. Непознанный мир веры. – М. : Изд-во Сретенского монастыря, 2007. – 348 с.
8. Основи християнської етики. 5клас : навчальний посібник. – К. : Свято-Успенська Почаївська Лавра, 2009.
9. Павличко Д. Плесо. – Львів : Каменяр, 1984. – 43 с.
10. Таємниця твоєї душі / Вибрані християнські оповідання й притчі для сім'ї та школи. – Нововолинськ : Мінотавр, 2004. – 409 с.
11. Шестоднев против эволюции. (В защиту святоотеческого учения о творении) : сб. статей [под ред. диакона Даниила Сысоева]. – М. : Паломник, 2000. – 436 с.

Урок 3

Тема уроку. Покликання людини у світі. Створення людини

Мета уроку: ознайомити з початковими поняттями про створення Богом нашого всесвіту та людини на землі; пояснювати зміст основних вимог щодо збереження цілісної краси людини, що явлена в дотриманні нею Божих настанов; розвивати уявлення про навколишній світ та про красу людини, яка створена за Образом і за подобою Божою; вміння аналізувати різні теорії щодо походження людини (відомі з інших курсів), прагнення відповісти на питання «для чого була створена людина»; формувати вміння позитивно сприймати світ та своє місце в ньому; виховувати почуття обов'язку в дотриманні Божих Заповідей, служіння Богу і людям; етичні та естетичні почуття, пов'язані із їхнім майбутнім життям як батьків, громадян держави, християн.

Методи і прийоми роботи: метод передбачення, метод незакінчених речень, розповідь учителя, бесіда, проблемні запитання, робота учнів з додатковим матеріалом (повідомлення), робота в зошитах, самостійна робота учнів, робота в парах, робота в групах, словникова робота, рольова гра, метод «мікрофон».

Обладнання: ілюстрації «Світ навколо нас», малюнки «Створення світу та людини», М. В. Гоголь «Праця», Біблія для дітей, Біблійні книги Старого та Нового Завітів, виставка дитячої православної літератури, кінопроектор, аудіо- та відеозаписи (диск «Євангельські читання для дітей», диск «Пісні-притчі С.Копилової», диск-додаток до журналу «Капельки» - «Пісні «Твой Ангел - Хранитель»»).

Основні поняття: Образ Божий, Подоба Божа, дух, душа, тіло, покликання, служіння, святий, гріх.

Ключ до уроку:

«Славлю Тебя, потому что я дивно устроен.»

Структура уроку

1. Організаційний момент.
2. Вступна частина.
  - 2.1. Мотивація навчальної діяльності.
  - 2.2. Повідомлення теми та мети уроку.
3. Основна частина.
  - 3.1. Актуалізація опорних знань та вмінь учнів.
  - 3.2. Викладення нового матеріалу.
4. Заключна частина.
  - 4.1. Узагальнення й систематизація вивченого.
  - 4.2. Підсумки уроку.
5. Повідомлення та підготовка до виконання домашнього завдання.

Хід уроку

1. Організаційний момент.
2. Вступна частина.

Учитель: Доброго дня , дорогі діти! Сьогодні на уроці я пропоную вам доторкнутись до найніжнішої барви вашої душі , дослухатися голосу вашого серця , провести годину спілкування з користю для кожної душі...

2.1. Мотивація навчальної діяльності.

У: У кожної душі є свій ангел-хранитель , він не знає спокою , бо він турбується про тебе , він завжди поруч із тобою... (Звучить пісня « Ангел летит »).

Метод передбачення.

У: А як ви думаєте , чому я сьогодні почала урок саме з розповіді про ангелів?

Діти: Тому що із самого початку, коли ще не було ні світу, ні людини, Бог створив Святих Ангелів. Вони невидимі, безсмертні , як і наші душі, але їх Бог наділив високими силами й здібностями , вони завжди виконують волю Божу, вони безгрішні, живуть на небі і служать Господу. Кожному християнину Бог дає при хрещенні ангела-хранителя, який невидимо охороняє людину, остерігає від гріхів, оберігає в годину смерті.

У: Людину... А коли ж з'явилася людина, хто її створив і коли, хто був першою людиною на землі? (прослуховування диску «Євангельські читання для дітей»)

У: Людина – вінець творіння...

Усе почалось з перших людей – Адама та Єви... Так твердить Святе Письмо, Біблія, яка описує взаємовідносини людини із своїм Творцем з самого початку (від створення світу та людини і до самого кінця (до кінця існування людини на землі)).

Д: Ми ж живемо до сих пір?

- У: Але колись існування наше закінчиться і Бог відкрив нам, як це трапиться.
 Д: А коли закінчиться існування?
 У: Це тайна, яка відома лише Богу.
 Д: А хто і для чого нас створив? Мабуть, саме про це і йтиметься сьогодні на уроці.

2.2. Повідомлення теми та мети уроку .

У: Хто і як створив людину і з якою метою? У чому полягає головне призначення людини у світі, що таке покликання людини ми спробуємо дізнатись на уроці.

Покликання людини у світі. Створення людини

3.Основна частина.

3.1. Актуалізація опорних знань та вмінь учнів.

*Бог – небесний наш Отець.
 Всього світу Він творець.
 Про творіння своє дбає
 І про нас не забуває,
 Всім, що треба, посилає
 Любить, судить і спасає.
 Всім, хто є на білім світі
 Під землею й в небесах:
 Морю, вітру в парусах,
 І людині, і тварині, лисиці,
 Зайцю, вовку й кішці
 Всім, всім, всім, хто тільки є,
 Всім Господь життя дає.*

З православного букваря

Ілюстрації на проекторі «Створення світу».

У: Із попереднього уроку нам уже відомо про створення світу.

Бесіда за питаннями:

- У: Що являє собою світ? Чи все у світі можна побачити?
 Що саме і в якому порядку творив Бог?
 Д: Бог поділив світ на невидимий (духовний) та видимий (фізичний).

Невидимий	Видимий
Ангельський	З нічого одним Своїм Словом Бог створив землю Бог міг би створити все в одну мить, але він із самого початку хотів, щоб світ жив і розвивався поступово, тому творив його протягом кількох періодів часу.

У: Як ці періоди в Біблії названі?

Д: «Днями».

1-й день – світло .

2-й день – небо(твердь,що оточує землю).

3-й день – землю (сушу, зелень, дерева), море.

4-й день – сонце, місяць, зірочки.

5-й день – вода, за Словом Божим, породила душу живу, слимаки, комахи, плазуни, риби.

6-й день – тварини і насамкінець Бог створив людину.

«День» спокою

7-й день – «День» спокою.

Творення світу. «День» шостий

3.2. Викладення нового матеріалу.

У : А які асоціації у вас виникають із словом людина?

Д: Тіло ..., душа..., почуття..., воля..., розум..., дух..., особистість..., індивідуальність...

У: Людина – це поєднання видимого й невидимого (духа, душі і тіла).

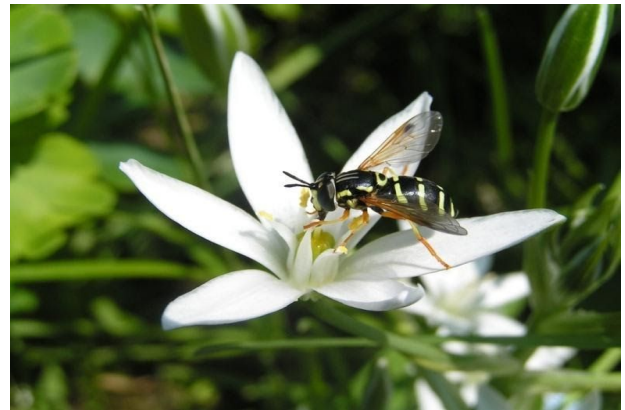
«Як небо й землю створив Бог для життя людини, так тіло й душу людські створив він на помешкання в тілі її, ніби в домі своїм...»

(Святий Макарій Великий. Настанови)

Саме душа, а не тіло людини створено за образом Божим. Тіло – лише оселя душі (церковнослов. «храмина»).

Матеріал для розповіді учителя.

Людина – чудовий задум Творця. (учитель демонструє відеофрагменти, фотоаргументи, ілюстрації неба, землі, моря, рослин, тварин...)

У: От коли все було створене, настала тиша. Усе чекало: кому ж Бог подарує такий красивий світ? У Писанні сказано:

«І створив Бог людину з порошу земного і вдихнув в лице її подих життя – дав їй дух вільний, розумний, живий і безсмертний, за образом і подобою Своєю.»

У чому ж образ Божий у людині? Чи йдеться тут про тіло? А як же відзнаки статі?

Бог є Дух. І образ Божий у людині не тілесний, а духовний! Бог триєдиний: Отець, Син, Дух Святий - і людина за образом Божим - триєдина. Це дух, який має душу (розум і волю) і живе в тілі. Поки людина живе в світі фізичному (видимому), то й

тіло має фізичне. А коли помирає-переходить у духовний світ(невидимий),воскресає у світі невидимому.

Як же творив Бог людину?У Писанні сказано:»І створив Господь Бог людину із пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її- і стала людина живою душею».

І стала людина з безсмертною душею. Цим людина і відрізняється від усіх інших живих творінь. Адже якби Господь Бог не вдихував в обличчя Адама дихання життя, «вінець творіння» не відрізнявся б від усіх інших істот.

Прихильники буквалістичного тлумачення Святого Письма уявляють собі, що мало не в ночвах замісив Господь глину і руками зліпив її, а потім вдихнув життя... як же насправді відбувався цей величний процес творення людини – першої цивілізації людей, зображених у Біблії під образами Адама і Єви? Безумовно, згідно з Божественним порядком, законом Божого розвитку. Закони природи, у тому числі й закон розвитку всього сущого від простого до складного, закон еволюції – ніщо інше, як частина закону Божого, який полягає у постійному вдосконаленні творіння – людини розумної; і аж до найвищої її форми – світу невидимого, ангельського, творіння обоженного...

Так від Бога людина чи від мавпи? Від Бога! Людина створена Богом. А еволюція – лише спосіб цього творення. Ось тільки б не забувати нам керуватися законом Божої любові , щоб мати право сміливо проголошувати: я – людина, що її створив Господь на образ свій...

Людина отримала розумну душу, завдяки чому ми можемо думати і розмовляти, плакати і радіти, сумувати і любити, відчувати добро, яке йде від Бога, і робити його іншим людям.

Творець створив нас за образом Божим – схожими на Себе. Він дав нам розум, щоб ми розуміли, як робити добро, добре серце – щоб ми любили Бога і людей, і волю – щоб ми бажали робити добро. Бог дав Людині особливе призначення:

- пізнавати Бога ;
- уподоблятися Йому ; ставати кращою і добрішою, наслідувати життя вічне.

Тому треба намагатись зберегти в собі образ Божий.

Словникова робота.

- образ – це те,що споконвічно вкладено Творцем у людину;
-подоба-те,чого треба досягти в результаті добродесного життя,вислів «за подобою» означає уподібнення через чесноту,наскільки це можливо.

Робота в зошиті.

Схема - малюнок «Очі - дзеркало душі». Які ж очі в людини з Богом у душі ?Згадаємо чесноти,притаманні віруючій в Бога людині. Намалюємо око людини , де кожна вія – це назва чесноти (працьовитість , праведність , смиренність , милосердя , любов , віра , надія).

І дав Бог першій людині ім'я Адам, що означає взятий із землі. Для неї творив Бог на землі рай – чудовий сад, і поселив у ньому Адама.

У раю росли чудові дерева, серед яких було два особливі:

Дерево життя	Дерево пізнання добра і зла
--------------	-----------------------------

Споживання плодів дерева життя мало оберігати людей від хвороб, смерті.

Бог заповів людині:

«Від усякого дерева в саду ти будеш їсти, а від дерева пізнання добра і зла не їж, бо в день, у який ти скуштуєш від нього, смертю помреш.»

Потім, за велінням Божим, Адам дав імена усім звірам, птахам та не знайшов собі помічника схожим на себе. Бог навів на Адама міцний сон; взяв одне з ребер його і закрив те місце плоттю (тілом). І сотворив Бог з ребра, взятого в чоловіка, – жінку. Адам назвав її

Свою – матір'ю всіх людей.

Бог благословив перших людей у раю і сказав їм: «Плодіться і розмножуйтеся, наповніть землю і володійте нею» .

Створивши жінку з ребра першої людини, Бог вказав нам, що ми повинні бути єдиним – любити і берегти один одного.

Ми дійсно живемо у найкращому з усіх можливих світів.

Але звідки стільки світових воїн, атомних бомб, голоду, хвороб? Людина починає сумніватись в існуванні Бога, це говорить про трагічну розгубленість людини.

Дати відповідь на запитання можна розмежувавши християнство і язичницькі погляди.

Згідно язичницької міфології світ зароджувався разом з богами. Він безсмертний, як самі боги, де переплетено все і йде по колу, нічого не змінюється, а повторюється. Відсутня основна ціль життя людини, її завдання на землі, призначення людини у світі.

Зовсім інше все з Біблійної точки зору творення людини з нічого.

Господь створив світ добрим і прекрасним. Далі все вручено людині, вона - Образ та Подоба Божа. Повинна продовжувати добрий замисел Творця. Світ створений , аби стати Божественною симфонією , хвалою Богу.

Але , поставлена на чолі творіння , людина впала у гріх . Таким чином світ став ареною боротьби між добром та злом . Проїшов час і Боголюдина, Наш Спаситель, Ісус Христос, постраждав за нас на хресті, воскрес і знову відкрив двері раю . Бог чекає тепер , щоб людина повернулася до Нього вільно , слідуючи шляхом Христа.

Чим стане світ для людини: радістю життя чи місцем страждання? Залежить від людини, від її вибору. Життя – це час свободи, покликання самостійно продовжувати творчість Творця в світі. Що ми виберемо, зробимо, принесемо в своє життя, таким і буде наше життя.

Людина весь час вибирає . Воля і є його вибір.

У: Як люди роблять вибір?

Д: Вибирають : яблуко... , одяг... , книгу... , фільм... , професію... , як учинити...

У: Завжди гарний у людини вибір?

Д: Ні.

У: Совість підказує (голос Божий) , як правильно діяти .

Ми приходимо у світ,де нас зустрічають такі,як ми,з різними уявленнями про світ,з їхніми волями.

Світ – це жива імпровізація,мелодія,де повинен звучати голос кожного.

Усе частіше молоде покоління сприймає світ і життя в ньому як щось середнє між супермаркетом та задоволенням своїх примх. Тобто світ-це не спільний дїм,а хвилиenne пристанище. І все одно ,що буде з іншими,тїльки б задовольнити себе. Таким чином відчужуючись від світу,розбазарюючи все,людина руйнує себе.

У: Якщо ми не докладемо усіх наших зусиль, щоб творити добрі справи, щоб протистояти злу, за словами Апостола Павла, ми відрікаємося від Божественного призначення людини в світі,ми вибираємо погибель.

«Усі так живуть,- чуємо ми дуже часто,- немає потреби бути «білою вороною»,- виправдуємо ми себе,свій страх.»Але Христос призиває нас до іншого:»Не бійтесь,бо я переміг світ!»

Усі свої здатності людина повинна реалізувати у творчості,у чесноті,у любові,щоб через це вподібнитися Богові й здобути вічне спасіння!

Робота в зошиті.

Пазли «Вибери пару»:

Чини по-християнськи 1

Як хочеш,щоб вони ставились до тебе2

Своїх батьків.3

Будь прикладом істинного християнина4

І все,що чините ,робіть від душі,5

Немов Господу,а не людям!5

Завжди слухайся і поважай3

Остерігайся гріха1

Стався до людей так,2

Для інших людей.4

Розв'язи ситуацію

Ситуація №1Один підліток надивився різних телепрограм про те , як добре живеться людям,скільки мають грошей , і дуже йому закортіло мати таке саме життя.

Проблемне запитання. Порадьте , що йому треба робити?Чого прагнути?

У: Кожна людина надїлена християнськими чеснотами від моменту народження. У неї є таланти, схильність до певної справи.

Прослуховування притчі про таланти (Мф.25 , 14 – 29)

Бесїда за питаннями:

- Чим був незадоволений господар?

- Чому він покарав третього слугу?

- Що означає вислів «закопати талант у землю»? (Матвія 25,15-30). Використовується у значенні змарнувати природні здібності.

У:Інколи здається , що людина не має якихось надзвичайних здібностей ,але кожна людина може розвивати в собі прагнення бути чесним , справедливим , щедрим,милосердним ...

та інших християнських чеснот. Талант уваги та співчуття – це дуже важливий талант, який людина може примножити в собі.

Кожна людина вчиться жити протягом усього життя. Людина є особистістю, коли виконує волю Божу. Людська особистість не є чимось сталим, вона потребує розвитку. При цьому на неї впливають батьки, вихователі, друзі, навколишній світ... Часто людина страшилась робити якусь справу і лише віра в істинного Бога допомагає людині зробити правильний вибір. Якщо людина правильно реалізує свої здібності, її життя розквітне, як прекрасна квітка. А якщо ні, то зів'яне не принісши користі.

У: Які таланти бувають у людей?

Завдання «Квітка талантів». Намалюйте, як ви уявляєте квітку талантів.

Робота в зошиті. Заповни таблицю.

Таланти	У чому вони виявляються	
	добре	погано
Співати	Хвалити істинного Бога у піснеспівах; церковний спів	Спів, який нівечить духовний світ людини
Малювати Розв'язувати задачі Слухати інших Ліпити Плавати Мати гарну пам'ять Вивчати іноземну мову Молитися	Істинному Богу, Богородиці, Святим угодникам Божим, Ангелам	Ідолопоклонство

Виявлення талантів людини

У: Пропоную вам трішки відпочити і прослухати пісню-притчу

Прослуховування пісні-притчі «Каліка» С.Копилової

Завдання для 1 групи:

намалювати словесний образ каліки, перелічити чесноти, притаманні людині з Богом у душі (хлопчик-каліка);

(істинна віра у свого Творця; любов до Бога і ближніх; надія на спасіння душі; смирення; терпіння, прощення).

Завдання для 2 групи:

чого навчає нас прослухана притча?

(виконувати головне призначення людини на землі: пізнавати Бога, робити добрі справи, які угодні Богу; любити всією душею Бога, виконувати волю Божу, не роптати не скаржитись на своє життя, знайти своє покликання, за це отримати спасіння душі).

У: Дуже важливою у розвитку людини є праця, її характер, ставлення до неї, розуміння її значення для себе і для інших людей.

Прослуховування уривку з книги М. В. Гоголя «Праця»

Бесіда за питаннями:

- У чому значення праці для людини?
- Як треба ставитись до праці?
- Яка робота рятує душу? Якою роботою можна заробити Царство Небесне?

У: Завдання людини – розпізнати, застосувати свої таланти на благо інших, виявити своє покликання. Що ж таке покликання?

Словникова робота.

Покликання – внутрішня потреба, схильність і здатність до певної справи, поклик, призначення.

У: Від якого слова утворилося слово «покликання»?

Д: Кликати.

У: Хто кличе? Куди?

Д: Бог.

У: Ми повинні почути покликання Бога. Усяка діяльність приносить плоди. Плоди будівельника, художника, лікаря... (Проілюструйте на власних прикладах)

Розв'яжи ситуацію. Порівняйте дані ситуації, поміркуйте, чи обидва заняття сприяють розвитку людини.

Робота в парах.

Ситуація №2. Настуня любить читати книжки про тварин і рослини. Вона поповнює свою бібліотеку такими книжками, бо мріє стати біологом...

Ситуація №3. Любов Петрівна вважає, що в неї гарне хобі. Вона давно збирає книжки однакового кольору, ставлячи їх до прекрасної шафи, підбираючи їх під інтер'єр кімнати...

У: Хобі повинно давати можливість зростати духовно, вдосконалюватись, застосовувати свої вміння на благо інших.

Кожна діяльність приносить свої плоди.

За християнські справи людина отримує нагороду в житті вічному.

Ми ці плоди у Вічне життя не заберемо. Тільки святе вічне.

Християнину потрібно прагнути святості. Хто такий святий?

Д: Святий – це той, хто належить Богу, близький Богу, служитель Богу.

У: Наше завдання прагнути духовно зростати. Покликання бути святими – це звернення до всіх людей, це заклик до Вічного Життя.

Яких ви знаєте святих у Святому Письмі, у житті Церкви?

Д: Св. Миколай, Св. ...

У: Чому не всі стають святими?

Д: У багатьох немає сили волі, не можуть дотримуватися Заповідей Божих.

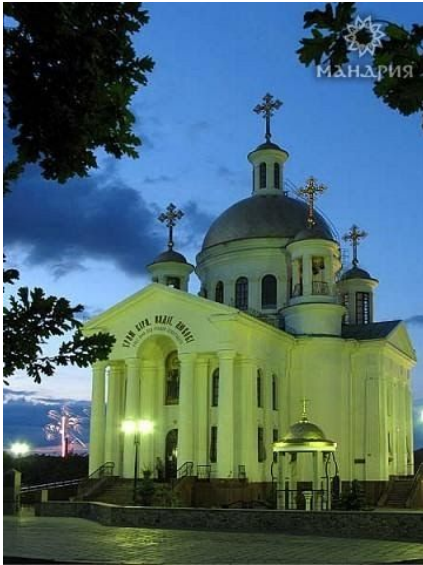
У: Давайте згадаємо Заповіді Божі

У: Щоб стати святим, одного бажання замало. Для цього треба виховувати силу волі, боротися із своїми гріхами.

В історії Святого Письма, Святої Православної Церкви існує велика кількість святих, життя яких є зразком для наслідування. Заслуховуємо заздалегідь підготовлене повідомлення про святих мучениць Віру, Надію, Любов та їх матір Софію.

Наведіть приклади з життя святих мучениць, які ми повинні наслідувати:

- виховання дітей у страхові перед Богом;
- твердість духу і віри в істинного Бога;
- радість страждання і смерті за Христа.

Храм Святих мучениць Віри, Надії, Любові та їх матері Софії у м. Полтаві

Повчальне оповідання.

Одного разу Іванко почув цікаву розповідь про святого великомученика Георгія Побідоносця, який переміг дракона. Наступного дня він сказав батькові:

- *Тату, я також хочу стати святим, щоб перемагати дракона.*
- *Добре, Іванку, - відповів батько, - але бути святим – це не так легко, як тобі може здатися.*
- *Це нічого. Я буду старатися. Де ж мене знайти дракона?*
- *Я тобі скажу, коли він з'явиться.*

Така розмова задовольнила хлопчика, і він побіг гратися з сестрою.

У той день бабуся подарувала Іванкові книжку, а його сестричці Ганнусі – мозаїку. Іванко не вмів добре читати, а іграшки він дуже любив. Побачивши такий чудовий подарунок у сестри, хлопчик заплакав від заздрості. Батько помітив його сльози і шепнув: «Синку, дракон показався».

Рольова гра. Розіграйте й продовжіть оповідання.

У: Зразком для наслідування є також життя Святих Полтавського краю: Священномученика Полтавського Василя (Зеленцова), святителя Афанасія Полтавського Чудотворця (Ольховського)... (продовжіть ряд)

4.Заклучна частина.

4.1. Узагальнення й систематизація вивченого.

Метод незакінчених речень.

- Бог створив людину для того , щоб...
- для людини бути образом Божим означає...
- поведінка людини як творіння Божого має бути...
- призначення людини у світі полягає у тому...
- покликання людини у світі – це...

Метод « мікрофон».

За допомогою уявного мікрофона пояснить вислів «зарити талант у землю».

4.2. Підсумки уроку.

У: Кожен повинен знайти своє покликання , виконати своє завдання – виховувати душу, розвивати свої здібності згідно Заповідей Божих.

Якою ж повинна бути праця по вихованню душі?

- учитись молитися Богу, Богородиці, Небесним Силам;
- учитись не робити справи, які не є християнськими вчинками ;
- учитись реально оцінювати свою поведінку згідно вчення Церкви;
- учитись не уникати справ, які ми можемо зробити для спасіння своєї душі та душ наших ближніх.

У: Де ми можемо отримати добру пораду, у Домі Господа – Церкві.

Д: А чому ми вдома не можемо молитись? Бог чує молитву всюди?

У: Можемо. Але ви повинні розуміти, що саме у Церкві Божій - Православній – перебуває найбільша , спасительна , благодать Божа. Церква – це дім Господній на землі («удел Небесный на грешной земле»), де перебуває вся повнота благодаті Святого Духа.

Свято- Хрестовоздвиженський монастир у м. Полтаві

Бесіда за питаннями:

- Про що ж важливе ви дізналися сьогодні на уроці?
- Що на уроці у вас викликало труднощі?
- Які завдання були на уроці найцікавішими? Чому?

5. Повідомлення та підготовка до виконання домашнього завдання.

Виконайте завдання на вибір:

1) Заповни разом з батьками таблицю:

Проблеми у нашому житті	Чого можна навчитись, подолавши їх

2) *Читаємо разом з батьками. Знайдіть найбільш повчальний епізод з життя Святого Полтавщини. Які приклади з життя Святих ми повинні наслідувати. Пояснити чому.*

3) *Таланти... Розкажіть про своє хобі. Доведіть, що воно збагачує вас, а не сприяє спустошенню, чи є воно корисним, чи спрямовано на благо інших*

У: Домашнє завдання ви отримали, але найголовнішим вашим завданням не тільки на наступний урок, а й на все життя є знайти своє покликання у світі, виконати своє призначення на землі. Як Ангели служать Богу, ми повинні теж служити Господу, відповідаючи на покликання, підкорятися волі Божій. Святі апостоли наставляють:

*«Служите друг другу каждый тем даром, какой получил»
(1 Пет. 4, 10)*

«Друг друга тяготы носите, и так исполните закон Христов»

(Гал. 6, 2)

Література

1. Псалтирь.- М., 2007. – с.194

2. Библия в рассказах для детей .- 2-е изд.- М.: Издательство Московской Патриархии, 2010. – с.9 – 12.

3. Православний буквар . - Свято - Успенська Почаївська Лавра, 2009. – с.7.

4. Кузик Б.М., Литвин Л.І. Джерело вічності. Основи православної культури.- Вид.3-ге, випр..й допов .- Дніпропетровськ, 2009. – с.88 – 98.

5. Кузик Б.М., Литвин Л.І. Благовіст. Православна етика. - Дніпропетровськ, 2009. – с.173 -183.

6. Основи християнської етики 5 клас: Навчальний посібник. – Свято – Успенська Почаївська Лавра, 2009. – с.37 – 42, с.156 – 161.

7. Законь Божій протоієрея С.Слободского. – К.: Украинская Православная Церковь, 1990. – с.4 – 7, с.67 – 71.

8. Данилевська О., Пометун О. Етика: Підручник для 6-го класу. – К.: Генеза, 2006.- с.87 -90.

9. Избранные жития святых в изложении Е.Поселянина.- УПЦ Полтавская епархия Спасо – Преображенский Мгарский монастырь, 2005. – с.66 – 78.

10. Сурова Л.В. Православная школа сегодня.- Издание Духовного училища Полтавской епархии УПЦ, 2002. – с.113 – 117, с.349 – 352.

11. Андросова Н.А., Ростовська В.І., Савельєва О.В., Щєбітченко А.Л. Етика. Робочий зошит. – Харків, 2009. – с.23 – 31.

12. Зєрнышки. Добрыє історії для малых ребят.- Рязань, 2004. – с.57 – 58.

13.Тетрадь – конспект по Закону Божию.- УПЦ Полтавская епархия ,2010. – с.3 - 9.

14.Священник Алексей Мороз, педагог Берсенева Т.А. Уроки добротолубия: Учебное пособие для среднего школьного возраста. – Санкт- Петербург,2005. – с.91.

15.Новый Завет Господа нашего Иисуса Христа. – Свято – Успенская Почаевская Лавра, 2007. – с.139 – 142.

Урок 4

Гайдук І. В. , учитель української мови та літератури Полтавської гімназії № 6,

Хабло О. С., заступник директора з виховної роботи Полтавської ЗОШ №10

Тема. Свідомий вибір між добром і злом. Гріхопадіння перших людей.

Мета уроку: пояснити поняття “добро”, “зло”, “Божі настанови”, “свідомий і несвідомий вибір”, дати розуміння, що характерною ознакою порушення гармонії в людині є вибір зла, основних причин існування гріховних станів у сучасному світі, допомогти виявити вміння ставити питання щодо свідомого й несвідомого вибору людиною свого місця, свого життєвого шляху.

Методи і прийоми роботи: розповідь вчителя, бесіда, проблемні запитання, робота з додатковим матеріалом, самостійна робота, словникова робота

Обладнання :

Основні поняття: добро, зло, Божі настанови, свідомий і несвідомий вибір, гріх

Духовні основи: гріх – порушення заповідей Божих. Першим порушником заповідей божих був сатана – через нього гріх увійшов у світ ангельський(духовний), тому демони були скинуті з неба духовного. Перші люди Адам і Єва – вінець творіння Божого – спокушені дияволом: послухали саме його, ворога , а не Господа, вони зробили свідомий вибір на користь диявола(обманювати, найбільшого нашого ворога), адже мали свободну волю, право вибору. Бог сотворив світ духовний(невидимий) і фізичний ідеальними, гармонійно поєднаними, безгрішними. Але люди згрішили, гріх увійшов у світ, гармонія порушилась, відбувся перекося в житті і людини і всього всесвіту. Перший гріх непослуху потягнув за собою і інші гріхи. Гріх є духовною хворобою, яка лікується з Божою допомогою шляхом покаяння людини. Кожен із нас, подібно Адаму і Єві, також постійно знаходиться перед вибором між Божим і дияволом, добром і злом. Наслідок нерозкаяних гріхів – це ад , пекло(вічні муки), наслідок покаяння – зміна людини на краще і головне – спасіння(Рай).

Ключ до уроку:

«Ніщо не робить людину такою подібною до Бога, як добрі діла»
(Свт. Григорій Богослов)

Структура уроку

- I. Організаційний момент.
- II. Актуалізація опорних знань й умінь учнів.
- III. Мотивація навчальної діяльності учнів.
- IV. Повідомлення теми та мети уроку.
- V. Вивчення нового матеріалу.
- VI. Узагальнення й систематизація вивченого.
- VII. Домашнє завдання.

Хід уроку

- I. Організаційний момент.
- II. Актуалізація опорних знань й умінь учнів.

Бесіда за запитаннями :

У : На попередніх уроках ми дізналися про створення Богом світу .

- А що ж являє собою світ?

- Чи все у світі було видимим?

Д: невидимий –ангельський, видимий – фізичний, матеріальний.

- Якими були всі ангели ?

Д: Усі ангели були створені світлими і добрими, для служіння Богу.

У: А як же з'явилося зло?

Д: Творити Зло почав найулюбленіший Божий ангел – Денниця. Господь довірив йому таємниці та наділив його різноманітними талантами , а той возгордився , що може все без свого Творця. Виконуючи свою волю, Денниця став противником Бога – сатаною, джерелом Зла..

У: Чи один він був ?

Д: Денниця покликав за собою інших ангелів. Які зі світу Добра перейшли на бік Зла.

У: Чи можна було їм знаходитися у Царстві Божому?

Д: Ні, їх звідти вигнали.

У: Точно так буває і у людей . Ми своєю поведінкою іноді відганяємо від себе світлих ангелів (силу Добра) і тим самим підтримуємо темних ангелів (силу Зла)

У: Господь створив Людину за своїм образом і подобою,, то ж ми повинні продовжувати добрий замисел Творця.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Є така казка - про богатиря, який зустрів камінь на роздоріжжі, і мав вибрати із трьох доріг

(оповідь епізоду казки, демонстрація ілюстрації). В кожній людині, і у вас теж буде так, що треба вибрати, яким шляхом іти, для чого жити. Можна жити, щоб мати більше гарних речей, смачної їжі. Це непогано, але якщо ми при цьому забудемо, що є люди, яким немає чого їсти, які недужі, нещасні, потребують нашої поради чи допомоги, то станемо на стежину зла. Буває й так - не хочеться трудитися. Хтось подумає: не буду нічого робити, відпочивати і розважатися легше і приємніше. А під кінець шляху озирнеться людина - а за нею лише витоптана трава, сміття і більш нічого.

Чи можна жити так, щоб не залишати після себе поганих слідів, а лише добру пам'ять?

Міркування дітей).

IV. Повідомлення теми та мети уроку.

1. Ознайомлення дітей з біблійною історією гріхопадіння перших людей.

На попередньому уроці ми вчили, що Бог створив людину вільною. Вона має свободу вибору. Сума наших «маленьких» виборів породжує певні якості життя: що вибрали, те й отримали, а що отримали, з тим і живемо.

Але звідки ж у красивому і мудрому світі взялося зло?

Причиною його появи теж став вибір. Перші люди замість щастя отримали велику біду, зробивши неправильний вибір між дорогами життя (Бог) і смерті (порушення Його заповідей, гріх). Як це відбулося, ми дізнаємося, прочитавши про ці події у Святому Письмі. (Вчитель зачитує уривки з «Дитячої Біблії»: БУТТЯ 3:1-23, коментує, пояснює.) Диявол заздрило райському щастю перших людей і проинявся наміром позбавити їх райського життя. Задля цього він увійшов у змія і сховався у гіллі дерева пізнання добра і зла. І коли Єва проходила повз нього, диявол почав нашіптувати їй, щоб вона скуштувала плодів від забороненого дерева. Він лукаво запитав у Єви: "Чи правда, що Бог не дозволив вам куштувати плоди з жодного дерева у раю?" "Ні, – відповіла змієві Єва, – плоди з усіх дерев ми можемо їсти, тільки плодів з дерева, яке посеред раю, сказав Бог, не їжте і не доторкайтесь до них, щоб вам не вмерти" Та диявол почав брехати, щоб спокусити Єву. Він сказав: "Ні, ви не помрете; але знає Бог, що коли ви скуштуєте, то самі будете, мов боги, і будете знати добро і зло". Спокусливі диявольські слова змія подіяли на Єву. Вона подивилася на дерево і побачила, що воно приємне для очей, гарне для їжі і жадане, бо дає знання; і закортіло їй пізнати добро і зло. Вона зірвала плоди із забороненого дерева і стала їсти; потім дала своєму чоловікові, і він теж їв. Люди піддалися спокусі диявола, порушили заповідь, або волю Божу, – **згрішили**, впали у гріх. Так сталося гріхопадіння людей. Цей перший гріх Адама і Єви, чи гріхопадіння людей, називається **первородним гріхом**, бо саме цей гріх згодом став початком для всіх наступних гріхів у людях. (*Бут. 3, 1–6*).

2. Поняття «гріх»

Гріх, або зло, є порушення закону Божого; беззаконня чи, іншими словами, гріх, є переступ волі Божої. Як же люди почали грішити, і хто першим порушив волю Божу? До створення видимого світу і людини Бог створив ангелів. Ангели – це духи безтілесні, невидимі і безсмертні. Всіх ангелів було створено добрими, і Бог їм дав повну свободу – чи бажають вони самі любити Бога, чи ні; а це означає: чи забажають вони самі жити з Богом, чи без Бога. Один із найсвітліших і найдужчих ангелів не забажав любити Бога і виконувати волю Божу, а захотів сам стати як Бог. Цей ангел перестав слухатися Бога, в усьому чинив опір Богу, зробився ворогом Божим. Він потяг за собою і деяких інших ангелів. За такий спротив Богу всі ці ангели були позбавлені даного їм світла і блаженства (тобто радості) і зробилися злими, темними духами. Усі ці темні, злі духи називаються тепер бісами, демонами і дияволами. А найголовніший диявол, що був найсвітлішим ангелом, називається сатаною, тобто противником (ворогом) Бога. Диявол навчив і людей не слухатися Бога – грішити. Він спокусив, тобто хитрощами й обманом навчив перших створених Богом людей – Адама і Єву – порушити волю Божу. Всі ми, люди, походимо від Адама і Єви, які згрішили, і тому ми народжуємось у гріховному стані. Постійно переходячи з покоління в покоління, гріх охопив усіх людей і всіх підкорив собі. Всі люди (одні більше, інші менше) – грішні. Гріх же завжди віддаляє людину від Бога і веде до страждань, хвороб та вічної смерті. Тому всі люди стали страждати і вмирати. Самі люди, власними силами, вже не могли подолати зло, яке поширилось у світі, і знищити смерть. Але Бог, з милосердя Свого, допоміг людям у цьому, пославши на землю Свого Сина, Спасителя нашого, Ісуса Христа. ЗАПИТАННЯ: Що таке гріх? Хто перший порушив волю Божу? Хто такий диявол, чи сатана? Хто такі ангели і коли вони створені? Хто такі злі духи і як вони називаються? Хто і як навчив людей грішити? Чому всі ми, люди, народжуємось грішними? Від Кого гріх віддаляє людей, до чого він призводить і чому всі

люди вмирають? Чи можуть самі люди своїми силами перемогти зло і знищити смерть? Як Бог допоміг людям перемогти зло і вічну смерть?

V. Вивчення нового матеріалу.

Прослухайте оповідання

Ігровий автомат

Побачив один хлопчик ігровий автомат, який виблискував фарбами та манив до себе:

- Ну, підійди, торкнися, пограй зі мною... А в душі хлопчика хтось шепнув:

- Не звертай уваги. Це його тато називав одноруким бандитом!

Автомат, переливаючись вогниками, твердив своє:

- Чого задумався? Це ж море задовольняє! Купу грошей отримаєш.

- Чому б не зіграти? - подумав хлопець. - Я тільки спробую. У мене і гроші є – мама на булочку дала.

- Ну, давай! - нашіптує автомат.

Кинув хлопчик монетку і вмить програв. Постукав по апарату - раптом гроші назад вискочать. Де там: автомат міцно їх ухопив, не віддає. Відігратися захотілося, та в кишеня» пусто. Як завтрашнього дня дочекатися?

Лише ранок наступив, попросив у мами на булочку - і знову в ігровий зал. Знову продув. Уже з силою стукнув по однорукому, навіть зі злістю: віддай назад мої гроші! Той не віддає і немов шепоче:

- Іншим разом повезе.

- Гаразд, завтра знову прийду, - вирішив хлопчик. - Погано, що мама всього на одну гру, тобто на одну булочку, дає.

Мама, до речі, одного разу спитала:

- Що було в школі на сніданок?

Він сходу щось вигадав. Раніше ніколи не обманював, а тут якось само по собі вийшло, навіть оком не моргнув. Збрехав і не помітив, а сам весь час думав, де б гроші дістати і ще разок зіграти. Засинав і вставав з цією думкою. Усе вірилося, що тепер-то він точно виграє. Колись має поталанити.

Повісив якось тато піджак на стілець. З кишені гроші виглядали. Перед очима хлопця відразу автомат виник і став нашіптувати:

- Візьми кілька папірців. Тато не помітить. Він навіть не пам'ятає, що там у нього валяється.

- Що ти робиш?! Хіба можна лізти в чужу кишеню без дозволу? - зупиняє хтось усередині.

- Завтра виграєш - віддаси, - заспокоює інший голос.

Так поселився однорукий в думках хлопчика і привчив

його у тата рідного красти, зробив злодюжкою, слугою бандита невидимого - сатани.

Ось що значить допустити погану думку, не прогнати вчасно, повірити їй.

1. Елементи дискусії.

- Звідки у світі з явилось зло?

- Докажіть, що люди грішні з власної вини.

- Наведіть приклади, що ви відносите до добра, а що до зла.

<i>ДОБРО</i>	<i>ЗЛО</i>
<i>доброта</i>	<i>заздрість</i>
<i>милосердя</i>	<i>ненависть</i>
<i>любов</i>	<i>лінь</i>
<i>справедливість</i>	<i>зарозумілість.</i>

<i>Мужність</i>	<i>жадібність</i>
<i>співчуття</i>	<i>зрада</i>
<i>працьовитість</i>	<i>підлість</i>
<i>благородство</i>	<i>байдужість</i>
<i>воля</i>	<i>хвалькуватість</i>
<i>ввічливість</i>	<i>хитрість</i>
<i>совість</i>	<i>шкідливі звички</i>

- Які вчинки легше робити? А які приємніше?

2. Робота над віршем.

- Чи могли б ви додати щось своє до переліку добрих справ у цьому віршику?

- Зробіть сьогодні щось корисне для своїх рідних і поспостерігайте за їхньою реакцією.

Вірш «ДОБРО» М. Бажан

<i>Вчора трудився багато,</i>	<i>Так багато потрудився,</i>
<i>Часу я не марнував:</i>	<i>Що до вечора втомився.</i>
<i>Молоток приніс для тата,</i>	<i>Каже братик мій Митько,</i>
<i>Киці хатку збудував.</i>	<i>Що я просто є хвалько.</i>
<i>Одягнув свою сестричку,</i>	<i>Та я зовсім не хвалюся,</i>
<i>І знайшов їй рукавичку.</i>	<i>З вами радістю ділюся.</i>
<i>Посуд помив матусі,</i>	<i>Ви ж малята не лініться,</i>
<i>Окуляри знайшов бабусі.</i>	<i>Добро робити й ви учіться.</i>

3. Робота над прислів'ями.

Поясніть, як ви розумієте народні прислів'я:

Всякий свого щастя коваль.

Добре ім'я - найкраще багатство.

4. Бесіда.

- Чи знаєте ви приклади служіння добру з біблійних історій?

(Ісус Христос, Божа Мати, Микола - Чудотворець, Пантелеймон - Цілитель, Мойсей, Йосиф, Авраам...)

Головне правило (записати в зошити)

«Тож у всьому що хочете, щоб чинили вам люди,

Те саме чиніть їм і ви» (Мф. 7:12)

- Які негативні вчинки можуть призвести до тяжких наслідків? Чому?

(Діти висловлюють свої міркування)

<i>Обман.</i>	<i>Лінощі.</i>
<i>Лихослів'я.</i>	<i>Жадібність.</i>
<i>Зрада.</i>	<i>Заздрість.</i>
<i>Шкідливі звички.</i>	<i>Байдужість.</i>

VI. Узагальнення й систематизація вивченого.

- Пригадайте прислів'я та приказки про добрі вчинки та поведінку.

Обираєш вчинок - обираєш і наслідок.

Добрі діла облагороджують людину.

Висновок. Вибір гріховної поведінки веде до тяжких почуттів, невдоволеності, що може привести й до тяжких хвороб, а найстрашніше – вічних страждань

- Гра «Тепле словечко»

Усі діти утворюють велике коло у вигляді серця. Кожний по черзі бере за руку свого сусіда і при цьому каже йому якесь ласкаве слово.

- Чи можуть самі люди своїми силами перемогти зло і знищити смерть?

- Як Бог допоміг людям перемогти зло і вічну смерть?

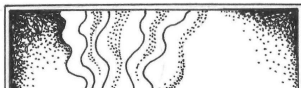
VII. Домашнє завдання.

- Які вчинки легше робити? А які приємніше. Підготуйте власні приклади.

Література

1. Основи християнської етики 5 клас: Навчальний посібник.- Свято - Успенська Почаївська Лавра, 2009.
2. Закон Божий.-Полтавська єпархія, 2000.
3. Библия в рассказах для детей .- 2-е изд.- М.: Издательство Московской Патриархии, 2010.
4. Таємниця твоєї душі / Вибрані християнські оповідання й притчі для сім'ї та школи. – Нововолинськ : Мінотавр, 2004. – 231 с.
5. Огульчанський Б. Християнська етика в українській культурі. Дорога Добра: Підруч. для 1-го кл. загальноосвіт. навч. зак. – К.: АДЕФ - Україна, 2006.-84с.

Урок 5

Кіндій Анна Володимирівна
вчитель англійської мови
Полтавської ЗОШ І-ІІІ ступенів №27

Тема уроку. Наслідки зла. Заздрість. Каїн та Авель.

Мета уроку: формувати уявлення учнів про поняття “заздрість”, ”гордість”, ”зухвалість”, ”зневага”, ”невдячність” тощо;

розвивати здатність до передбачення й розуміння наслідків зла, що несе сучасне людство на сучасних прикладах із суспільного й особистого життя, а також до аналізу та оцінки характерних рис Каїна і Авеля як рис сучасних людей;

виховувати потребу в самовдосконаленні через порівняння себе з Авелем чи Каїном.

Методи і прийоми роботи: бесіда, вирішення життєвих та педагогічних ситуацій, опитування, асоціативний куш.

Обладнання: фотографії війни, репродукція картини “Каїн вбиває Авеля”, мультфільм “Злидні” (Інтернет-джерело), роздатковий матеріал.

Основні поняття: ”заздрість”, ”милосердя”, ”гордість”, ”зухвалість”, ”зневага”, ”невдячність”.

Духовна основа уроку: Як навчає Святе Письмо, за все, що ми робимо в житті гріховного (бажання, слова, діла), ми будемо відповідати перед Богом – Творцем неба і землі. Кожен гріх – це хвороба душі. Одна з таких хвороб – заздрість. Через неї не лише брат вбив брата, але і розіп’яли Ісуса Христа. Все, що є в цьому світі, – це власність Бога, не моя, не мого друга чи сусіда, тому, коли Бог дає щось таке моєму ближньому, чого не дає мені, – не треба заздрити, значить свого часу Він, Творець, запитає ту людину, як вона використала цей дар. Треба віднаходити в собі дари Божі та спрямовувати їх для спасіння душі кожної людини і своєї власної.

Ключ до уроку:

*«Чиніть з іншими так, як би ви хотіли, щоб чинили з вами»
(Євангеліє від Матфея 7, 12).*

Структура уроку.

I. Вступна частина:

1. Мотивація навчальної діяльності (1 хвилина).
2. Повідомлення теми, мети уроку (3 хвилини).

II. Основна частина:

1. Актуалізація опорних знань і перевірка домашнього завдання (5 хвилин)
2. Викладення нового матеріалу (20 хвилин)

III. Систематизація та узагальнення вивченого (4 хвилини)

IV. Підсумки (2 хвилини)

V. Повідомлення домашнього завдання і підготовка до його виконання (10 хвилина)

Хід уроку:

I. Вступна частина.

1.1. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Доброго дня, діти! Прикладіть руку до свого серця. Чуєте, як воно б'ється? У вас б'ється чуйне, добре серце, сповнене любові до оточуючого світу. Дякувати Богу, ми живемо з вами в мирний час і світ насправді прекрасний. Найбільша сутічка, яка може виникнути – це сварка на перерві за те, хто чергуватиме, хто буде мити дошку, роздавати зошити, але...

Мені колись бабуся говорила,
На місяці уздрівши тьмяні тіні:
- То Каїн Авеля підняв на вила,

Коли було ще світу сотворіння.
Із тих часів і почалися війни...

(Платон Воронько)

(На дошці кілька фотографій війни і репродукція картини "Каїн вбиває Авеля" (додаток 1)

1.2. Повідомлення теми та мети уроку.

Вчитель: А коли саме відбулася перша війна, хто знає?

Учень: Коли Бог вигнав сатану з неба.

Учитель: Так, перша війна відбулася на небі, коли проти Бога повстав диявол. Він та біси були скинуті Архангелом Михаїлом та іншими Небесними Силами з неба. Перед вами страхітливі картини війни. Війна – це завжди смерть, вона нікого не шкодує. І так у світі повелося, що брат постає проти брата. Ось репродукція картини "Каїн вбиває Авеля". Тема нашого уроку: "Наслідки зла. Задрість. Каїн та Авель". Чи чули ви про цю страшну трагедію? Що ви бачите на цій картині?

Учень: Старший брат підносить руку на молодшого.

II. Основна частина:

1. Актуалізація опорних знань і перевірка домашнього завдання

Вчитель: Це перше вбивство, про яке ми дізнаємося зі Старого Заповіту. Це страшний гріх, велике зло. А війни (на цих фото) є наслідком зла, що було скоєно братом Каїном. Давайте згадаємо, що передувало цій події?

- В який день Бог створив людину? (*У 6 день*)

- Як звали перших людей? (*Адам і Єва*)

- Які настанови від Бога отримали перші люди в Едемському саду? (*Не їсти плодів від дерева пізнання добра і зла*)

- Як прийшло у світ зло? Який гріх вчинили Адам і Єва і як він називається? (*Змій спокусив Єву і вона їла від дерева пізнання добра і зла, вона дала плід Адаму і він теж їв його, а потім обидва відмовилися говорити правду Богу, звертаючи від себе провини, це є первородний гріх, гріх непослуху*).

2. Викладення нового матеріалу

Вчитель: Отож Адам і Єва за вчинене ними зло, за порушення Божого закону, були вигнані з Едемського саду. А після вигнання з раю в Адама та Єви почали народжуватися

діти: сини і доньки. Першого сина вони назвали Каїном, а другого Авелем. Каїн обробляв землю, а Авель пас отари.

Одного разу вони приносили жертву Богу: Каїн – плоди землі, а Авель – ягня. Авель був добрим і лагідним, він приносив жертву від чистого серця, з любов'ю і вірою, з молитвою і надією на милість Божу. Бог прийняв жертву Авеля, дим від неї піднявся до неба. Каїн же за натурою був злим і жорстоким, він приносив жертву тільки з необхідності, за звичаєм, без любові й страху Божого. Господь не прийняв його жертви і дим від неї стелився по землі.

Після цього Каїн став заздрити своєму братові, покликав Авеля в поле і вбив його.

Бог звернувся до Каїна, бажаючи, щоб він покався, і запитав його: "Де брат твій Авель?"

Каїн зухвало відповів: "Не знаю, хіба я сторож братові моєму?"

Тоді Бог сказав йому: "Що ти накоїв? Голос крові брата твого лунає до Мене від землі. За це ти будеш проклятий і поневірятимешся по землі".

Так і сталося. Святе Предання говорить, що Каїн сам скалічив свою душу. Він так і не розкався. Блукав скрізь, наче примара. Боявся власної тіні. Йому весь час здавалося, що хтось підкрадається до нього, як свого часу він до Авеля. Люди трималися осторонь від Каїна, обходили його десятою дорогою.

Діти, життя людини є дар Божий, тому людина не має права ні сама позбавляти його, ні відбирати його в іншого. Позбавлення життя ближнього називається вбивством, а позбавлення самого себе життя називається самогубством і є найбільшим гріхом!

Бесіда

Вчитель: А тепер питання:

- Як звали перших дітей Адама і Єви ?
- Ким був Каїн? Ким був Авель?
- Яким був за вдачею Каїн, а яким Авель? (*Учні складають асоціативний куш, дивіться додаток*).

- Чому Каїн позаздрив Авелю?
- Що задумав вчинити старший брат? Чи це було сплановане вбивство?
- Які наслідки вчинку Каїна?
- Як ви розумієте вираз: "Немає непростого гріха, буває гріх нерозкашений?"

(*Учні дають відповіді на запитання*)

Вчитель: Брат помислив собі, що смерть Авеля принесе йому користь, що все зміниться на краще для нього, що Бог буде приймати жертву від нього, любитиме тільки його. І як тільки Каїн довірився своїм помислам, думкам, він зважився на вбивство, не розуміючи, що вся причина в ньому самому. Тому всі нечисті думки, гнів, заздрість треба відганяти від себе. Не можна дозволяти собі таких думок, бо працює формула:

ПОМИСЕЛ – ДУМКА – ГРІХ

(На дошці)

Вчитель: Старайтеся все робити від чистого серця і з великої любові, як брат Авель. Діти, а хто пояснить вислів "жаба задавила"?

Учень: Позаздрити

Вчитель: Як називається такий сталий вираз?

Учень: Фразеологізм

III. Систематизація та узагальнення вивченого

Вчитель: У Леоніда Глібова є байка "Жаба і Віл", давайте прочитаємо її:

ЖАБА І ВІЛ

Раз Жаба вилізла на берег подивиться

Та й трошечки на сонечко погріється.

Побачила Вола

Та й каже подрузі тихенько

(Вигадлива була!):

- Який здоровий, моя ненько!

Ну що, сестрице, як надмусь,
То й я така зроблюсь?
От будуть жаби дивуватися!
-І де вже, сестро, нам рівнятися!-
Казать їй друга почала.
А та не слуха...дметься...дметься...
- Що, сестро, як тобі здається,
Побільшала хоч трохи я?
- Та ні, голубонько моя!
- Ну, а теперечки?Дивися!
- Та годі, сестро, схаменися!-
Не слуха Жаба, дметься гірш,
Все думає, що стане більш.
Та й що, дурна, собі зробила?
З натуги луснула – та й одубіла!
Такі і в світі жаби є,
Прощайте, нігде правди діти,
А по мені – найлучче жити,
Як милосердний Бог дає.

Питання до байки:

- Що задумала Жаба?
- Яке почуття переповнювало її по відношенню до Вола?
- Кого вам нагадує Жаба?

(Учні дають відповіді на запитання)

Вчитель: Діти, кожна людина має 7 основних чеснот: смирення, стриманість, цнотливість, милосердя, щедрість, старанність, терплячість. Їм протиставляється 7 смертних гріхів: гордия, розпуста, заздрість, скупість, лінощі, гнівливність, недбалість (Вчитель дає завдання учням навести приклади з життя, як вони розуміють кожную чесноту і кожен названий гріх).

(На дощці розміщені чесноти у вигляді сонця з променями, а гріхи – у вигляді хмаринки, від кожної краплинки відходить один із 7 гріхів)

Заздрість – один із семи смертних гріхів. А як ви думаєте, що є протилежним до заздрості, яка чеснота?

Учень: Милосердя

Вчитель: А що таке милосердя?

(Учні відповідають)

Вчитель: Згідно вчення Православної Церкви, милосердя – це бажання приносити користь іншій людині для спасіння її душі, без думки про винагороду. Бо дуже легко допомагати тому, у кого все добре і хто може віддячити. Чи не так? А милосердний допомагає всім, незалежно від життєвих обставин. Як ви думаєте, чому він так робить?

(Учні відповідають)

Вчитель: До вашої уваги притча невідомого автора

Юнак та морські зірки

Одного разу на світанку один старець йшов берегом моря. Вдалині він помітив молоду людину, яка збирала на піску морські зірки й кидала їх у воду. Порівнявшись, нарешті, із юнаком, старець запитав його, навіщо він це робить. Юнак відповів, що викинуті на берег морські зірки помруть, якщо лишити їх під променями сонця. ” Але ж узбережжя тягнеться на багато миль і морських зірок мільйони, – заперечив старець. – Який сенс у твоїх зусиллях?” Юнак глянув на морську зірку, яку він тримав у руці, кинув її в море і вимовив: ” Сенс є – для цієї морської зірки ”.

Питання для роздумів:

- Чи були у вашому житті моменти, коли хтось відмовляв вас робити добру справу? Як ви чинили в такій ситуації? Кого варто дослухатися?

- Чи кожна людина варта співчуття? Чому?

Вчитель: Бути милосердним – значить робити усе, що в наших силах. Давайте і ми зробимо все, що в наших силах, для людей, що потребують нашої допомоги в поданих ситуаціях.

(Вчитель ділить учнів на групи і роздає кожній певну ситуацію, де треба проявити милосердя. Кожна група малює Зірку Милосердя з промінчиками, на яких треба написати 5 різних засобів допомоги одноліткам у тій чи іншій ситуації).

Практична робота. Розв'язування ситуацій.

Ситуації:

- У класі є Михайлик, він погано бачить і ходить в окулярах, його всі дражнять і ображають.

- Покарали невинну людину, а винний просить залишити це в таємниці.

- У друга Жені загубився собака.

- Петрику і Сашку подобається Софійка, а вона хоче дружити лише з Сашком, як бути Петрику, допоможіть йому?

- Марійка прийшла до школи з новим яскравим телефоном, а Тетянка заздрить Марійці, бо батьки не можуть їй подарувати такий телефон.

IV. Узагальнення та систематизація вивченого.

Вчитель: Отож, щоб побороти в собі заздрість, треба бути милосердним до інших. І повірте, світ стане набагато кращим, якщо кожний із нас внесе в нього хоча б краплинку своєї доброти та любові, наприклад, як святі брати Кирило та Мефодій, які жили по-християнськи і трудилися на благо інших. У житті діє такий закон: коли ми робимо добро іншим, самі стаємо добрішими, і потім це добро повертається до нас сторицею. І навпаки, коли ми робимо зло, воно так само злом вертається, що і трапилося з Каїном, який заздрив своєму братові.

Ця історія слугує нам трагічним уроком, як заздрість і нерозкаяність перетворили життя людини на суцільне пекло і позбавили життя іншої. Треба завжди пам'ятати слова з Євангелія: ” Чиніть із іншими так, як би ви хотіли, щоб чинили з вами ”.

На завершення уроку ми переглянемо мультфільм ”Злидні”, в якому якнайкраще висвітлено, до чого призводить заздрість сусідів.

V. Повідомлення домашнього завдання і підготовка до його виконання

Вдома подумайте і напишіть свої приклади здійснення формули:

ПОМИСЕЛ – ДУМКА – ГРІХ

А ще виконайте схематичне завдання, напишіть 7 основних чеснот і 7 основних гріхів(приклади схем в додатках)

Література:

1. Біблійна історія та християнська етика : програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-11 класи. – Полтава : АСМІ, 2011. - С.52.
2. Лопатіна О.О., Скребцова М.В. 50 уроків про чесноти. – Харків, 2010. - С.122.
3. Глібов Л. Твори.. – К., 1967. - С.46.
4. Основи християнської етики. 5 клас. – 2009. - С.42.
5. Злидні : Мультфільм // YouTube-Zlidni..

Тиціан Вечелліо. Каїн вбиває свого брата.

Додаток 2

Матеріал для схем

Авель: добрий, милосердний, смиренний (богобоязнений), терплячий

Каїн: ненависний, заздрисний, неслухняний (небогобоязнений), злий

Сім чеснот: смирення, стриманість, цнотливість, щедрість, милосердність, старанність, терплячість.

Сім гріхів: гордия, розпуста, скупість, лінощі, заздрощі, гнівливість, недбалість.